

Boomrooierij Weijtmans

Bomen rooien

Bomen snoeien

Stobben frezen / rooien

Afvoer van snoeihout, blad en schoffelvuil

In- en verkoop van hout en houtsnippers

Boomrooierij Weijtmans is specialist in het rooien, snoeien en onderhouden van bomen.

Met ruim 35 vaste medewerkers, goed opgeleide boomrooiers, ervaren chauffeurs en machinisten, 9 gecertificeerde tree workers en 3 tree technicians zijn wij een vooraanstaand speler in Nederland.

Binnen ons imposant wagenpark zijn onze telescoopkranen met 42 meter mast uniek: hiermee kunnen we elk karwei veilig uitvoeren zonder enige schade aan te richten.

Wij kopen stamhout en houtsnippers graag in en verzorgen een verantwoorde afvoer van snoei-afval. Boomrooierij Weijtmans ontzorgt opdrachtgevers door overname van compleet beheer van gebieden, zie www.tilburgsbos.nl en agb-boomonderhoud.nl

Kreitenmolenstraat 175
5071 BD Udenhout

Tel. 013-511 14 83
Fax 013-511 43 73

algemeen@weijtmans.nl
www.boomrooierijweijtmans.nl

Een hartelijk welkom voor de volgende Nieuwe leden

- Berend Boers
- Benjamin van Braak
- Ruben de Bruin
- Tom Folkerts
- Edwin de Jong
- Sebastiaan Kahn
- Gejon Kokkelmans
- Teus-Jan de Leeuw
- Thijs Middelkoop
- Richard Stegmeijer
- Thijs van der Wal

Kring Praktiserende Boomverzorgers KPB-ISA

www.kpb-isa.nl

De Kring Praktiserende Boomverzorgers (KPB-ISA Dutch Chapter) is op zoek naar een Bestuurslid Themadagen

Als bestuurslid met portefeuille Themadagen ben jij de verbindende factor tussen het dagelijks bestuur van de KPB-ISA en de Themadagen-commissie. De belangrijkste taak van het bestuurslid Themadagen is ervoor te zorgen dat de organisatie rondom de themadagen reilt en zeilt. Het bestuurslid portefeuille Themadagen wordt aangesteld voor een periode van drie jaar, waarna hij/zij zich opnieuw verkiesbaar kan stellen.

De data voor 2020 zijn bekend; iedere tweede zaterdag van de even maanden, behalve in augustus.

Voor meer informatie en voor de volledige vacature zie onze website: www.kpb-isa.nl/index.php/vacatures

Kring Praktiserende Boomverzorgers KPB-ISA

www.kpb-isa.nl

Evert Hakt

EVERT ROS

How to lie with statistics. Worteltjes zijn gezond. Een goede gezondheid helpt bij het herstel van een gebroken been. Conclusie: breekt u uw been, eet dan veel worteltjes. Dergelijke kromme redeneringen kom je vooral (maar niet alléén) tegen in reclameboodschappen. Er worden vlieggreizen aangeprezen waarbij de CO₂-uitstoot dubbel(!) wordt gecompenseerd. En bij Shell planten ze bomen; kost je één cent extra per liter. Je krijgt de indruk dat je goed bezig bent voor het milieu, wanneer je vlieggreizen bij de één boekt en benzine bij de ander koopt (en liefst zoveel mogelijk!). Ook over de baten van bomen lees je soms zaken! Bomen zouden een probaat middel zijn tegen luchtverontreiniging. En sommige geleerde bomologen (ondertussen hun brilletje optillend) voegen daar nog aan toe dat de ene soort nog beter scoort dan de andere. Ja, ja.

Ik sprak laatst een paar bomen en we waren het snel eens: bomen doen niet veel meer dan het wasgoed van mijn tante uit Wijk aan Zee, onder de rook van de Hoogovens: ze worden vies van die troep in de lucht; that's it. Laten we even duidelijk zijn: we kunnen niet zonder bomen, met al hun prachtige eigenschappen. Hoe meer hoe beter, zou je bijna zeggen. Maar beste Shell en beste vliegmaatschappij, laten we de bomen niet gebruiken om niet echt het roer om te gooien.

Beste lezers, dit was mijn laatste column. Ze gingen bijna allemaal over bomen. Waar het hart vol van is, hè. Soms was het een moeizame strijd en kwamen de woorden uit mijn tenen. Toch, ik heb ze met veel plezier geschreven. Want ik hou van schrijven en van bomen. Dus dat kwam goed uit.
Evert Ros

REDACTIONEEL

Ten geleide	4
Toekomstvisie van KPB-ISA	4
Van rupsenkoning tot bomengoeroe	6
Veteraanbomen	10
Verkenning van de toekomst van boomverzorging	16
Aankondiging: NKB 2020	20
De naakte klimmer	22
VHG-artikel: Van het leefbare gebouw naar de leefbare openbare ruimte	26
Themadagen: december en februari	28

RUBRIEKEN

Welkom nieuwe leden.....	2
Evert Hakt	3
Kruinkrabber	12
Van 't vat	27
Simens boekenkast.....	30
Agenda & Nieuws	31

Colofon

Bomen is een uitgave van de KPB-ISA, Kring Praktiserende Boomverzorgers (KPB), Dutch Chapter van de International Society of Arboriculture (ISA).

- Vakblad BOMEN komt mede tot stand door de samenwerking met:
- de Vereniging van Hoveniers en Groen-voorzieners (branchevereniging voor ondernemers, Vakgroep boom-specialisten)
 - het Vlaamse Bomen Beter Beheren (de Nederlandstalige vleugel van de Belgian Arborist Associations, BAA's)
 - Wageningen UR, Alterra en Praktijk-onderzoek Plant en Omgeving (Lisse)
 - de Hogeschool van Hall Larenstein
 - het Innovatie en Praktijkcentrum Groene Ruimte
 - de Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen

Bomen wordt vier maal per jaar aan de leden van de KPB-ISA en BBB toegestuurd.

Dit nummer van Bomen is een jaar na de verschijningsdatum ook digitaal beschikbaar op www.kpb-isa.nl

Advertentie-exploitatie

vakblad@kpb-isa.nl of penningmeester@kpb-isa.nl

Kopij

Kopij naar frank@taalbureau-ij.nl, t.a.v. Frank van Driel

Bij alle artikelen berusten de rechten van de tekst en afbeeldingen bij de auteur, tenzij anders vermeld.

Eindredactie

Taalbureau IJ, Amsterdam

Grafische vormgeving

Vuijst Visuals

Redactieraad

vakblad@kpb-isa.nl
Frank van Driel, *coördinatie*
Kees van der Bas
Jaco Houweling
Andries Welles
Nico D'hamers
Jozé 't Hoen

Aan dit nummer werkten mee

- Simen Brunia, *Bomencheck Nederland*
- Esther Frijters, *secretariaat KPB-ISA*
- Jaco Houweling, *Bomenwacht Nederland*
- Wolter Kok, *Wolter Kok boomonderzoek*
- Jitze Kopinga, *Kopinga Boomadvies*
- Henry Kuppen, *Terra Nostra*
- Annemiek van Loon, *de Bomenconsulent*
- Ludo van Mil, *Van Mil & Essenstam Boomverzorging*
- Bas Poutsma, *B-vier Boomspecialist*
- Evert Ros, *NEW YORK Boomadvies*
- Andries Welles, *Frisian Tree Worker*
- Annemiek Wijnbergh-van Vugt, *Tarzan Boomspecialisten*

Cover:

Alle covers van vakblad Bomen.

KPB-ISA Dutch Chapter

Heeft als doel het langs educatieve en wetenschappelijke weg zorg dragen voor een grotere waardering voor bomen als levende wezens en het bevorderen van onderzoek, technologie en beoefening van de beroepsmatige boomverzorging. De kosten voor het KPB-ISA lidmaatschap kunt u vinden op www.kpb-isa.nl

Bestuur KPB-ISA

contact@kpb-isa.nl
Voorzitter / ISA Bas Poutsma
Penningmeester Jack Loeffen
Themadagen Vacature
Algemeen bestuurslid Harrie Verbeek
NKB Annemiek Wijnbergh-van Vugt
Interim Secretaris Harrie Verbeek

Commissie Nationale Klimkampioenschappen

Contact: nkb@kpb-isa.nl
Annemiek Wijnbergh-van Vugt
Voor info www.kpb-isa.nl

Organisatie Themadagen KPB-ISA

Contact: themadagen@kpb-isa.nl
Themadagen: www.kpb-isa.nl

Dankwoord

We willen Evert hartelijk danken voor alle inspirerende columns die hij zoveel jaren voor ons heeft geschreven. Hij nam nooit een blad voor de mond en verraste ons telkens weer met zijn bijzondere kijk op mensen, en bomen, en de wisselwerking tussen beide. Of het gebrek daaraan.

In het volgende nummer neemt Henry Kuppen het stokje van Evert over.

De redactie

BBB

BBB (Bomen Beter Beheren) is de Nederlandstalige vleugel van de Belgian Arborist Associations (BAA's) naast de Waalse zustervereniging Arboresco. BAA's organiseert vooral klimkampioenschappen en examens voor European Treeworker en biedt een platform voor de professionele boomverzorgers en iedereen die met bomen buiten het bos te maken heeft. Dit voornamelijk door bijeenkomsten en studiedagen te organiseren die kennisuitwisseling bevorderen.

Verdere inlichtingen:
info@bomenbeterbeheren.org

Ten geleide

Beste KPB- en BBB-leden, voor jullie ligt Bomen 50. Zoals je al aan het omslag kon zien een bijzonder nummer: het 50e! In 1997 plantte toenmalig bestuurslid Hans Kaljee een klein twijgje in de vorm van een infoblad voor KPB-leden. Dat prille takje dijde in 2007 uit tot een echt magazine dat inmiddels ook de leden van onze Belgische zusterorganisatie BBB bereikt en is uitgegroeid tot een boom van 13 jaar. Als enige leek in de redactieraad vind ik 50 nummers en 13 jaar heel wat. Maar in bomentermen stelt het maar weinig voor, zo zeggen de anderen. Pas bij 50 jaar gaan we richting woudreus ...

In dit jubileumnummer vonden we het tijd voor een terugblik. In 2007 bezochten we voor de eerste aflevering van Bomen het toenmalige bedrijf van Henry Kuppen. We werden er vergast op een presentatie over de ziekten, plagen en aantastingen van toen. Wat is de stand van zaken nu? Dat vertelt voormalig redactielid Henry in een interview. Daarnaast laat (eveneens) oud-redactielid Wolter Kok zijn licht schijnen op oude (maar ooit nieuwe...) klimmaterialen. En over oud gesproken: redactielid Andries Welles buigt zich in zijn artikel over het beheer van veteraanbomen.

Maar we kijken niet alleen achterom, we hebben ook oog voor de toekomst. Die komt ruim aan bod in het stuk op pagina 5 waarin voorzitter Bas Poutsma de visie van het bestuur op de komende ontwikkelingen binnen de KPB uiteenzet. Ook heeft Bas een stuk vertaald en bewerkt waarin David N. Bengston zijn verwachtingen voor de nabije toekomst uiteenzet: Verkenning van de toekomst van boomverzorging. En vaste schrijfster Annemiek van Loon beschrijft de omslag die momenteel gaande is in het denken over bomen als onderdeel van de openbare ruimte. Maar intussen gaan de lopende zaken gewoon door: Ludo van Mil houdt ons ervan op de hoogte met zijn verslag van liefst twee Themadagen.

Tot slot nemen we afscheid van onze ouwe trouwe columnist Evert, die ons jarenlang met zijn ongezouten mening bij de les hield; hij draagt het stokje over aan *good old* Henry Kuppen. En er staan weer veel fijne artikelen op het programma voor de komende afleveringen ...

Verder houden we ons aanbevolen voor nieuwe aanvoer. Heb je een interessant stuk geschreven over veterane bomen? Over klimmaterialen, of aantastingen? Of wil je ergens anders je ei over kwijt? Laat het ons weten: frank@taalbureau-ij.nl

*Namens de redactie, Frank van Driel,
coördinator van vakblad Bomen*

Toekomst

DOOR BAS POUTSMA (VOORZITTER)

De vakbladredactie heeft gevraagd of ik, mede namens het bestuur, iets over de toekomstvisie van de KPB zou kunnen zeggen. Bij dezen!

KPB-ISA is opgericht als een kennisvereniging voor mensen die in de bomenwereld werkzaam zijn. Onze leden zijn vooral te vinden in het actieve vakgebied, als uitvoerend boomverzorger of onderzoeker. De vereniging is als zodanig ook georganiseerd, met uitgave van een vakblad en organisatie van kennisbijeenkomsten (de themadagen). De vereniging is opgericht in een tijd dat er nog geen internet was. Een tijd waarin vakbladen en bijeenkomsten van wezenlijk belang waren voor het opdoen van kennis rondom bomen.

Trendbreuk

Sinds het invoeren van het ETW-certificaat in Nederland is het ledenaantal gestaag toegenomen. Lange tijd was de KPB een van de weinige instanties waar mensen makkelijk en goedkoop ETW-punten konden halen voor hun hercertificering. Er komen echter steeds meer aanbieders die cursisten in staat stellen in één dag alle benodigde ETW-punten te halen. Ook laten grote bedrijven hun werknemers 'in huis' trainen omdat men ze niet kan verplichten op hun vrije zaterdag naar een KPB-dag te gaan. Dit kan zorgen voor teruglopende interesse in KPB-ISA als kennisvereniging.

We zien de afgelopen twee jaar een teruglopend aantal leden en bezoekers aan onze themadagen. De getallen zijn nog niet zorgwekkend, maar het is een trendbreuk. Voordat er een probleem ontstaat moet het bestuur een antwoord klaar hebben, hoe we hier als vereniging mee om moeten gaan.

visie van KPB-ISA

WE KUNNEN WELLICHT OOK ANDERE ZAKEN OPPAKKEN DIE INTERESSANT ZIJN VOOR ONZE LEDEN

Diensten

Dit werpt de volgende vraag op: moet de KPB naast kennisdeling ook andere diensten gaan aanbieden om voor leden interessant te blijven? De te verkennen mogelijkheden zijn hieronder weergegeven.

- Er is nu geen vereniging die de belangen van de uitvoerende boomverzorgers goed behartigt. Tot nu toe hebben wij dit aan de VHG overgelaten. De VHG is echter een organisatie van vooral hoveniers. Van de ca 1200 VHG-leden is slechts 5% boomverzorgingsbedrijf, en dat zijn vooral de grote bedrijven. Voorheen was er een vakgroep boomspecialisten voor landelijke boomgerelateerde vragen. In de nieuwe VHG-structuur is dit een platform geworden met beperkte zelfstandigheid en bevoegdheden. Het platform draagt nog zorg voor het vak in zijn algemeenheid, maar behartigt niet de belangen van de uitvoerende boomverzorger. Belangenbehartiging voor de uitvoerende boomverzorger is belangrijk. Denk aan veiligheidsvraagstukken (de zaagmouwendiscussie), de Flora- en faunawet, verzekering, pensioen, etc.
- Er komen vragen van leden of de vereniging de puntenregistratie goedkoper kan uitvoeren dan zoals het nu geregeld is. We hebben de certificering destijds aan VHG overgedragen, die daar een deel van haar inkomsten uit genereert. We kunnen uitzoeken of en hoe we dit kunnen doen.
- Verschillende onderzoeken, geïnitieerd door onder andere de VHG, bereiken nu niet of nauwelijks KPB-ISA-leden. Voorbeelden zijn het protocol voor populierentakbreuk, de keuzetabel voor boomsoorten en het protocol essentaksterfte. Ook zijn kennisbijeenkomsten van het VHG Platform Boomspecialisten nu niet toegankelijk voor KPB-leden. Meer samenwerking met de VHG kan hierin verandering brengen.
- Praktisch alle kennis is nu vindbaar op internet. Hoe anders is dat vergeleken met de periode waarin de KPB werd opgericht. De KPB-ISA zou deze informatie kunnen filteren en actief onder de aandacht kunnen brengen van haar leden. In activiteit verschilt dat niet met kennisbundeling zoals deze bestond in de beginperiode.
- We hebben bijna 900 leden, waardoor we wellicht ook collectieve korting zouden kunnen regelen voor verzekeringen, broodfonds, op de aanschaf van gereedschap en andere collectieve zaken.
- We kunnen zzp'ers en kleine bedrijven helpen met promotie, o.a. door vertaling van bestaande ISA-folders. Dit kan door beter en meer gebruik te maken van de ISA (onze moederorganisatie). Deze folders worden in andere landen al gebruikt.
- Er komen steeds meer aanbieders van cursussen. De ISA heeft veel cursussen op de plank liggen die onze vereniging kan uitrollen. Bij ISA-chapters in andere landen is dit succesvol en genereert het daar een stabiele inkomstenbron. Wellicht is het een stap te ver voor KPB-ISA om ook een cursusaanbieder te worden, maar er zijn wel mogelijkheden om meer gebruik te maken van de kennis van de ISA en eventueel cursussen bij een aanbieder onder te brengen.
- Kennis en kunde van andere verenigingen.
- Dit zijn veel verschillende zaken die tijd vragen, willen ze serieus onderzocht worden. Het is mijn mening dat wij dit niet alleen kunnen oppakken, maar gebruik moeten maken van kennis en kunde van andere verenigingen. Naast meer toegang tot kennis kunnen we dan wellicht ook andere zaken oppakken die interessant zijn voor onze leden, zoals belangenbehartiging voor de uitvoerende boomverzorgers.

Heb jij als lid interesse om mee te denken hoe we deze plannen verder kunnen uitwerken? Neem dan contact op met KPB-ISA via contact@kpb-isa.nl of rechtstreeks via een van de bestuursleden.

We kijken er naar uit om, naast de huidige speerpunten van de vereniging, mogelijkheden tot aanvullende diensten te onderzoeken om zo te zorgen voor een toekomstbestendige vereniging.

De glazen bol van Henry Kuppen

Van rupsenkoning tot bomengoeroe

FRANK VAN DRIEL, REDACTIE BOMEN

FOTO'S: HENRY KUPPEN

In het allereerste nummer van het vakblad in zijn huidige vorm, *Bomen* #1 uit 2007, staat een artikel van de hand van Gaby Kleuver getiteld *Rupsenkoning*. Het is een verslag van een Themadag over ziekten, plagen en aantastingen, die plaatsvond bij Kuppen Boomverzorging in Mill. Dit was het bedrijf van Henry Kuppen, die het in 2013 verkocht om te gaan werken bij Terra Nostra, kenniscentrum voor boom en bodem. Op de Themadag van toen hield hij een verhaal over allerhande bedreigingen van het bomenbestand, en de bestrijding ervan. Het leek ons een goed idee om na al die jaren de balans op te maken. Wat is er allemaal gebeurd op dit gebied? Zijn de bedreigingen van destijds dezelfde als die van nu? Zijn er gevaren bij gekomen? En wat zijn de ontwikkelingen op het gebied van bestrijding? We vroegen het Henry zelf.

Je besprak destijds de aanwezigheid van enkele insectensoorten, met name de vuurwants, de wilgenhoutrups en de kastanjemineermot. Zijn er nog ontwikkelingen op dit gebied? De dennenprocessierups is inmiddels ook al in aantocht...

Uit het artikel is op te maken dat ik toen ook onderscheid maakte in het gevolg van een ziekte. De enige legitieme reden om in te grijpen in natuurlijke processen, zoals de aanwezigheid van ziekten en aantastingen, is als deze een risico opleveren voor bijvoorbeeld veiligheid, gezondheid of voortbestaan van een boom. Het probleem is namelijk dat wij als mensen en ook professionals nogal fout zijn geprogrammeerd. Zodra we een ziekte zien, zoeken we direct naar een oplossing om deze te bestrijden: een volledig achterhaalde en onrealistische gedachte. In de tussentijd heb ik daarom nog veel meer gefocust op het geïntegreerd beheren van ziekten en aantastingen. Dit betekent maatregelen nemen op basis van gemonitorde data en alleen als het echt nodig is ingrijpen. Kijk daarnaast naar de basis van je probleem: waarom is een ziekte succesvol, welke waardplant heeft deze nodig en hoe kan ik preventief effect bereiken? In dat kader ben ik terughoudender geworden om voor het bestrijden met middelen tegen kastanjemineermot te kiezen. Uit meerdere onderzoeken is gebleken dat dit insect primair niet de conditie van een boom vermindert. Daarmee valt de basis van een bestrijding weg. Mocht kastanjemineermot in combinatie met andere ziektes een stapelend negatief effect kennen, dan kun je je richten op het verhogen van natuurlijke weerbaarheid en zo nodig het preventief wegnemen van gevallen blad, wat al een grote beperking van de eerste generaties oplevert.

Och, de dennenprocessierups. Laten we nou niet te veel paniek maken, formeel is deze in België nog niet vastgesteld dus we hebben nog even de tijd. En daarbij is onze infrastructuur van zijn waardplanten – dennen – nogal anders dan die van zijn broertje de eikenprocessierups die op eik zit.

< Beuk is gevoelig voor droogtestress

En dan is er de eikenprocessierups, waarvan je het gevaar al in een heel vroeg stadium onderkende. Je voorspelde dat het – en ik citeer letterlijk – ‘bij gunstige weersomstandigheden en onvoldoende adequaat ingrijpen binnen twee jaar een landelijk probleem’ zou worden. De bestrijding van EPR werd zelfs één van de specialisaties van je toenmalige bedrijf. En nu heb je namens Terra Nostra zitting in het Kenniscentrum Eikenprocessierups van de overheid. Wat vind je van de huidige situatie? Wordt deze goed aangepakt?

Achteraf is het voor iedereen mooi wonen. Maar inmiddels weten we dat in 2010 door de vaststelling van de eikenprocessierups in Groningen formeel de laatste provincie in Nederland ook was aangetast, dus zat ik niet slecht met mijn glazenbol-opmerking. Ik werk sinds 1994 aan het beheer van de eikenprocessierups. Destijds stond een beetje de geuzennaam *Rupsenkoning* boven het artikel. Door mij veel breder te ontwikkelen en te specialiseren in het management van alle boomziektes in stedelijke bomen, soortendiversiteit en gevolgen van klimaatverandering op bomen heb ik geprobeerd die geuzennaam van me af te schudden. In 2019 is me duidelijk geworden – toen ik vaak in landelijke media verscheen rondom dit insect en zelfs in *De Telegraaf* ‘bomengoeroe’ werd genoemd – dat de titel *Rupsenkoning* helemaal geen schande is, en ik vermoed dat ik er in de rest van mijn leven niet meer vanaf zal komen. Met de landelijke aanpak van eikenprocessierups kan ik alleen maar blij zijn. Exemplarisch is dat ik al vele jaren samenwerk met drie experts op eikenprocessierupsengebied in het Kenniscentrum Eikenprocessierups. We hadden in maart 2019 nog bij het ministerie NVWA-geld gevraagd om de oude leidraad te updaten omdat wij dit hoogstnoodzakelijk vonden. Daar werd toen de noodzaak niet van ingezien, en ons verzoek werd afgewezen. Totdat we in juni een bericht van LNV kregen dat er echt iets gedaan moest worden en wij aan zet waren, waar nu wél hoogstnoodzakelijk behoefte aan was. Zo hebben we de

website processierups.nu binnen drie dagen in de lucht geknald, waarop we binnen twee weken meer dan 100.000 individuele bezoekers hadden. Ik heb het afvalprotocol gecoördineerd nadat afvalverwerkingsbedrijven weigerden nog langer rupsenafval te verwerken vanwege een gezondheidsprobleem met 20 personen in één installatie. Binnen drie weken hadden we het proces weer op gang gebracht. En natuurlijk werd de update van de leidraad mogelijk en die presenteerden we eind september aan 550 belangstellenden. Dus wordt het goed aangepakt? Ja, ik ben erg tevreden als ik erop terugkijk en ook blij dat er middelen beschikbaar zijn gesteld om verder te ontwikkelen op verantwoord beheer. Ondertussen maak ik me wel zorgen over het verdringingsgedrag van personen die er de ballen verstand van hebben en geld ruiken, en over het bureaucratische gehalte van de opvolging die onder regie van de overheid soms wat minder slagvaardig lijkt.

Precies in 2007 was ook de massariaziëkte net voor het eerst in Nederland opgedoken, in Limburg. De ziekte rukte vanuit Duitsland op en zorgde voor veel ophef. Zijn de gevolgen meegevallen, of was alle stampij ietwat overdreven?

Ik denk dat er inderdaad hier en daar wat overdreven gereageerd werd op het opvolgen van het risico. Je zag ook dat het een bedrijfsspecifieke knuffelziekte werd. Alle platanen tweemaal per jaar met een hoogwerker controleren was vooral een commerciële melkkoe, maar vanuit risicoperspectief niet altijd te onderbouwen. We hebben inmiddels wel de ervaring van de jaren opgebouwd en risicogestuurd is er zeker nog noodzaak tot handelen, echter op beperkte basis vooral bij droogtestresslocaties. Ik ben inmiddels ook in de gelukkige omstandigheid om veel naar het buitenland te reizen en kennis uit te wisselen, en merk dat het nog steeds een behoorlijk risico is in Londen en diverse Duitse steden, dus nog heus wel actueel blijft.

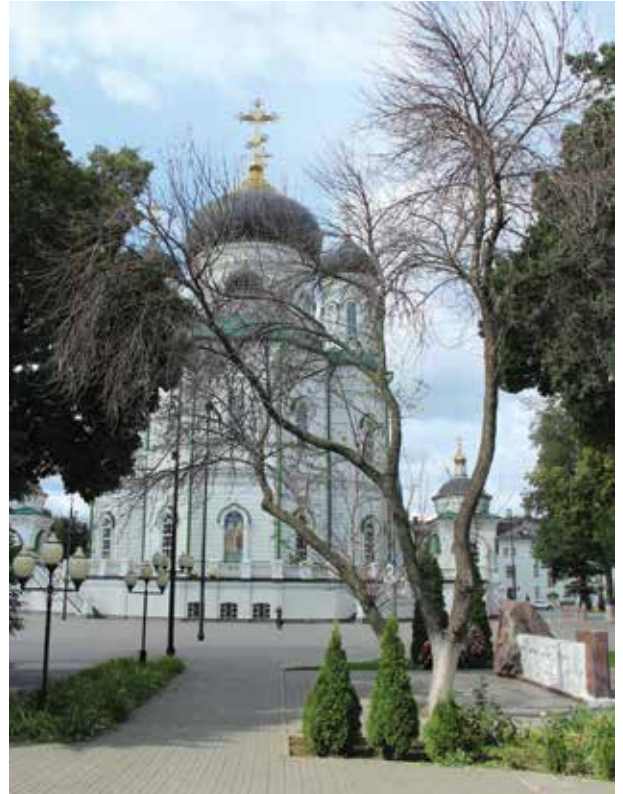
Laten we nou niet te veel paniek maken

Op de Themadag in 2007 was ook Joost Verhagen aanwezig. Hij deed verslag van onderzoek naar de kastanjebloedingsziekte dat jouw bedrijf destijds samen met de gemeente Den Haag uitvoerde. Jullie testten een homeopathische en een biologische benadering. Waarin heeft dat onderzoek uiteindelijk geresulteerd, en hoe staat het er eigenlijk voor met de bloedingsziekte?

Dat onderzoek is doodgebloed, vergeef me de beeldspraak. De resultaten waren niet voldoende om ermee verder te gaan. Wat destijds duidelijk meespeelde was een besef tot noodzaak om iets te doen tegen een ziekte waarvan we inmiddels kunnen stellen dat deze wel de helft van het geslacht *Aesculus* heeft gevelde. De werkgroep Aesculaap die rondom de kastanjebloedingsziekte was opgericht had ook een belangrijke rol. Inmiddels is ons onderzoeklandschap bijzonder verschaald en moet voor ieder onderzoeksproject vooraf geld gevonden worden. Dit betekent dat Nederland nauwelijks iets voorstelt op het gebied van onderzoek rondom ziekten en plagen in bomen. Dit vind ik best wel een zorgelijke ontwikkeling: dat het echt mis moet gaan eerdat er iets gaat gebeuren, zie de eikenprocessierups. Hopelijk kan het Oogstfonds op initiatief van het ISB hier een kentering in brengen.

Je bedrijf werkte zoveel mogelijk met biologische middelen. Was dat gebruikelijk, en is dat ook in de huidige boomverzorging nog steeds zo? Een van die middelen was bijvoorbeeld Neemazal-T/S, dat van de neemboom werd gewonnen en dat bladluizen die het binnenkrijgen steriel maakt.

Het gebruik van chemische middelen is alleen maar verder beperkt, mede door Europese regelgeving waarin landen genoodzaakt zijn om middelengebruik te beperken. Ik ben daar groot voorstander van vanuit duurzaamheidsbewustzijn. Ik zie echter niet alleen winst in het gebruiken van biologische middelen, want ieder middel – hoe onschuldig dan ook – heeft negatieve neveneffecten op niet-doelorganismen. Om het gebruik van middelen te beperken moeten we nog veel meer aandacht hebben voor de oorzaak van het probleem. Als je bomenbestand voor een groot deel uit dezelfde waardplant bestaat en daar een ziekte inkomt, dan zul je langjarig veel meer effect bereiken door de opbouw van je bomenbestand te analyseren en mogelijk om te vormen.

Gevolgen van de essenprachtkever (Voronezh, Rusland).

Roetschorsziekte op esdoorn bij particuliere boom (Broekhuizenforst, Limburg).

Het oorspronkelijke artikel uit Bomen #1, 2007.

Phytophthora ramorum op beuk (Keele, Engeland).

Zijn er in de tussentijd nog nieuwe ziekten en plagen opgedoken die een echte bedreiging vormen voor de bomenbestanden in Nederland en België? Ik denk bijvoorbeeld aan essentaksterfte. Of wat hebben bomen te duchten van de zomerse droogte die we de laatste jaren steeds vaker zien?

Essentaksterfte zal zeker nog veel invloed gaan hebben op het essenbestand in beide landen. Echter vanuit Oost-Europa zal de essenprachtkever een mogelijk nog veel dramatischer effect op de dan nog resterende essen gaan veroorzaken. De bacterie *Xylella* vormt een behoorlijke aankomende bedreiging voor een erg grote groep bomen en planten, maar we zien ook steeds meer verschijnselen van de pseudoschimmel *Phytophthora*; beide ziektes kunnen behoorlijk desastreus zijn. *Xylella* is nu nog actief in Zuid-Europa en inmiddels onderschept in België en Nederland, maar de aanwezigheid van *Phytophthora* neemt in onze klimaatzone toe. De droge zomers hebben in relatie tot ziektes en aantastingen ook nog de nodige doorwerkende effecten. Door twee droge zomers neemt de weerbaarheid van een boom af en zien we op verzwakte bomen een sterke toename van secundaire aantasters. Zo is afgelopen jaar de roetschorsziekte op esdoorn, letterzetter op fijnspaar en massaria op plataan succesvoller geweest dan daarvoor. Mijn zorg is dat het klimaat dusdanig snel verandert dat het geslacht beuk hierop onvoldoende kan evolueren en we nog vele bomen door droogte zullen verliezen. Kans is wel dat veel soorten die nu nog ondergewaardeerd tientallen jaren op arboretums staan te groeien, meer in het openbare groen ingeburgerd kunnen worden. Ik denk dan bijvoorbeeld aan *Gymnocladus*, *Nyssa* of *Celtis*. Maar dan moeten we ze wel gaan aanplanten en eens stoppen met de slepende hang naar inheemse bomen die een 'verzuijing' van ons bomenbestand oplevert.

In De Telegraaf werd ik zelfs 'bomengoeroe' genoemd

Veteraanbomen

OUD MAAR NOG NIET AFGESCHREVEN

< Deze boom mag heel oud worden van zijn eigenaar...

TEKST EN FOTO'S: ANDRIES WELLES,
REDACTIE BOMEN

Het is nog niet eens zo heel lang geleden dat boombeheerders bij het zien van een zwamaantasting op één van hun bomen direct besloten om de boom in casu 'veilig te stellen'. Waarbij 'veilig' gelijk stond aan terugzetten tot 10 cm boven het maaiveld. Ook het horen van woorden als 'essentaksterfte' of 'kastanjabloedingsziekte' is voor angstige politici alleen al voldoende om hele boombestanden grondig te laten verwijderen, met in sommige provincies een ware kaalslag tot gevolg.

De veteraan laat zich moeilijk in een hokje stoppen

Gelukkig is niet elke boombeheerder gelijk en de laatste tijd dringt het besef door dat oude(re) bomen ondanks hun 'gebreken' wel degelijk heel veel waarde kunnen hebben. Maar de boombeheerder is wel gebonden aan de zorgplicht, en het risico dat er ongevallen en letsel ontstaan door de gebreken van een oude boom is niet denkbeeldig. Het beheer van potentieel veterane bomen vraagt heel andere inzichten dan het beheer van een pas geplante boom van 4 m hoog.

Nieuwe inzichten

Gelukkig kan de hedendaagse boombeheerder hulp krijgen om nieuwe inzichten te verwerven. In Nederland en België is sinds een paar jaar een cursus voor het beheer van veteranenbomen beschikbaar. Nooit te vies van een buitenlands tripje ben ik enkele dagen in Vlaanderen geweest om daar wat meer inzicht te krijgen over onze veteranen ...

Plaats van handeling was het pittoreske Vlaamse stadje Schoten. Onder de rook van Antwerpen gelegen herbergt Schoten een prachtig kasteelpark, Park Vordenstein. Dit kasteelpark is ongeveer 110 ha groot. Het grootste deel van het landschap dateert uit 1850 en rond deze periode werden ook een groot aantal zeldzame boomsoorten aangeplant.

In de fraai gerestaureerde orangerie kregen we van Tom Joye, misschien wel dé expert op het gebied van veteranenbomen in de Lage Landen, gedurende twee dagen heel veel informatie over de oudjes in het bomenbestand.

Wat is een veteraanboom?

De eerste dag van deze cursus werd gebruikt om te bepalen wat nu eigenlijk een veteraanboom is. Wat kenmerkt zo'n boom, moet hij heel oud zijn of een hele grote omvang hebben? Het blijkt al direct dat de veteraan zich moeilijk in een hokje laat stoppen, iets wat de mens toch bijzonder graag zou willen doen ... Maar waar er bij de mens een relatie is tussen de chronologische leeftijd en de ontwikkeling, bepaalt de leeftijd van de boom niet de ontwikkelingsfase. Als voorbeeld werd een hakhoutstoof van 500 jaar oud gegeven: als deze voorzien is van 'vers' opschot dat daar 60 jaar groeit, dan spreken we van een jongvolwassen boom. Het spreekt voor zich dat de oorspronkelijke hakhoutstoof een bijzonder waardevolle veteraan is, maar met een jeugdige uitstraling.

Maar als de leeftijd dan niets zegt, wat dan wel?

De klassieke visie van een veteraanboom.
Bron: ©Helen Read/Sarah Wroot

Het beeld dat velen hebben van een bomenleven is: zaadje wordt een klein boompje, boompje ontwikkelt zich tot een grote boom. Grote boom krijgt gebreken, takelt af en gaat dood.

Die klassieke visie van de veteraanboom past ook goed bij onze hokje-stop-mentaliteit maar is voor algemeen gebruik te lineair want niet iedere boomsoort groeit hetzelfde op en takelt op dezelfde manier af. Pioniersoorten zoals berk en populier leven volgens het motto *live fast, die young* en verspreiden in hun relatieve korte leven hun genen goed voordat ze afsterven.

Langlevende boomsoorten zoals bijvoorbeeld de eik zouden beter bij de klassieke visie kunnen passen, maar ook hier is het beeld te kort door de bocht. Want als ze de kans krijgen hebben de veteranenbomen de ambitie om het 'eeuwige leven' na te jagen. En zolang de boom in staat is om jong hout aan te maken, is dat eeuwig leven geen onmogelijkheid.

Het klaslokaal van dienst was uit de categorie 'lux'.

Kruinkrabber #42

De kruinkrabbers zijn een vaste rubriek in het vakblad. De eerste inzender van het juiste antwoord dat binnenkomt op kruinkrabber@kpb-isa.nl wordt beloond met een aardigheidje. Stadsplank levert, als sponsor, sinds 2016 deze attenties voor de winnaars van de kruinkrabbers, bestaande uit een stadsplank (kleine maat), met paspoort erbij.

Waarom leven deze bomen op (te) grote voet?

In een 19e-eeuws parkbos vonden wij deze beuk. Hoewel je dwars door de stam kunt kijken, is er geen enkel spootje van houtrot te bespeuren. Aan beide zijden van de holte vind je enkel gezonde, niet aangetaste schors. Wat heeft dit veroorzaakt, of wat is hier gebeurd?

Tekst en foto Wim Peters

De eerste inzender van het juiste antwoord dat binnenkomt op kruinkrabber@kpb-isa.nl krijgt een leuke attentie van de firma Stadsplank thuis gestuurd. Echt een hebbing!

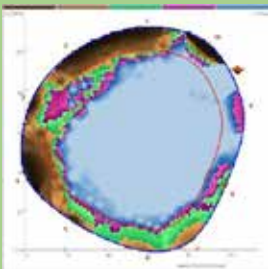
Het antwoord op Kruinkrabber #41 in Bomen 49 luidt: Op de foto is een esdoornblad zichtbaar met een zwarte vlek veroorzaakt door de inktvlekkenziekte (Melasmia acerina). Het blad raakt in het voorjaar besmet door de schimmel en in het najaar ontstaan de kenmerkende zwarte vlekken. De schimmel overwintert op het blad. Bij een zware aantasting zal het blad eerder van de boom afvallen, verder heeft de boom er geen last van. De eerste inzender met het goede antwoord was Tijl Frijns. Gefeliciteerd Tijl, de stadsplank is verstuurd!

Elke boomverzorgers kent het wel, zo'n situatie waarbij je denkt: 'Wat is hier aan de hand?' In elke aflevering van Bomen wordt zo'n hersenkraker geplaatst. Het antwoord kun je vinden op de website van de KPB: www.kpb-isa.nl Heb je ook zo'n situatie bij de hand gehad, mail je foto met vraag en antwoord aan: kruinkrabber@kpb-isa.nl, ter attentie van Jaco Houweling.

advertenties

Boomadviesdiensten

Heusden

Boomadviseur of boomonderzoeker nodig?

Voor een dag of een week?

Voor een grote of kleine klus?

De nieuwste release voor Picus-metingen en Tree-tronic in eigen bezit.

Betrouwbaar, flexibel en handig inzetbaar.

Transparante tarieven.

Bel 06 12 33 06 13 of mail: g.schalken@ziggo.nl

www.safetygreen.nl

- Adembescherming
- EPR zuiger
- PBM's

Waar komt het eeuwige leven bij de boom dan in beeld?

Het jonge hout zien we in de vorm van waterlot. De rol van het waterlot is voor de veteraanboom enorm belangrijk. Het potentieel om te reageren op stress, aantastingen en allerlei externe invloeden is de levensverzekering voor de toekomst.

Om een beter beeld bij de vorming van waterlot te krijgen werden we 's middags mee naar buiten genomen om bij enkele bomen in het kasteelpark de diverse verschijningsvormen van waterlot te aanschouwen.

We zagen een linde met waterlot in de vorm van een jonge tak, maar ook waterlot al uitgegroeid tot een jonge boom van 30 jaar oud. Op sommige delen van de boom was er heel lokaal waterlot te vinden, terwijl andere delen van de boom bedekt werden door jong waterlot.

Op jacht naar het eeuwige leven.

Het was interessant om te zien hoe deze linde op alle mogelijke manieren probeerde om het eeuwige leven na te jagen. We zagen een deel van de boom dat afleggers vormde, terwijl een ander deel van de boom z'n heil zocht in het uitbundig vormen van waterlot.

Dat was wel één van de nieuwe kennisfeitjes; een veteranboom is kennelijk in staat om zichzelf op te delen in compartimenten of 'functionele eenheden'... De veteranbomen zijn nog maar zelden een eenheid, maar bestaan uit verschillende functionele eenheden: delen van het wortelgestel, stam en kroon die, fysiologisch semionafhankelijk van andere delen van de boom, samen verder gaan.

Nu nog één geheel, over honderd jaar twee losse functionele eenheden.

De rechterkant van de boom heeft een andere conditie/vitaliteit dan de linkerkant.

Hoe gaan we om met die nieuwe groep functionele eenheden?

Het is voor de beoordeling van de veteranboom in wording van groot belang dat we ons als beheerders een voorstelling kunnen maken van wat de vitaliteit van dit samenwerkingsverband is. Dat is een lastig verhaal want vitaliteit is wat anders dan conditie: de conditiebepaling is een momentopname. Het kan zijn dat de boom net een stressvolle periode in zijn leven heeft gekend, bijvoorbeeld een lange droge zomer of graafwerkzaamheden in zijn nabijheid.

Toch is de conditiebepaling ook van belang, immers een vitale boom met een slechte conditie moet op een andere wijze beheerd worden dan een vitale boom in topconditie.

Over de vitaliteitsbeoordeling van bomen heeft prof.dr. Roloff ruim een jaar geleden een goed boek geschreven dat als leidraad kan dienen: *Vitalitätsbeurteilung von Bäumen*.

Al moet hierbij wel worden aangetekend dat ook Roloff nog niet met verschillende conditieklassen binnen één boom werkt, iets wat voor een veteranboom absoluut noodzakelijk is.

Tijdens het praktijkgedeelte in het park nam Tom ons mee naar een beuk die duidelijk in meerdere conditie-/vitaliteitsklassen kon worden ingedeeld

Ook snoeien van veteraanbomen geeft weer een overdenkmoment

Een van de zaken die bij de beoordeling langs kan komen is de natuurlijke kroonreductie van de boom. Dat is niet noodzakelijkerwijs een teken van de laatste levensfase. Het is eerder een manier van de boom om te reorganiseren.

Bij deze reorganisatie spelen houtrotschimmels een cruciale rol. De houtrotschimmels doen hun werk bij de uitholling van stam en gesteltakken. Dit kan echter gevolgen hebben voor de mechanische stabiliteit van de boom. Alweer een aandachtspuntje ...

Al die aandachtspunten samen vormen de opstap naar de tweede dag van de cursus, het beheer van de bomen.

Planmatig werken

Bij het beheer beginnen we met een aantal basisvragen: Is beheer nodig, omwille van conditie of omwille van een mechanisch probleem? Luidt het antwoord 'ja', dan komt de volgende vraag: Wat beheren we, de boom zelf of zijn omgeving?

Om op een goede manier een veteranboom te beheren is een doordacht beleidsplan nodig. Eerst beoordelen we het gebied of de bomen. Aan de hand van deze inventarisatie/beoordeling stellen we een beleidsplan op. Dit is een langetermijnplan, voor 20 jaar of soms wel 200 jaar ...

< Die jonge scheut is de toekomst van deze tamme kastanje.

Om het langetermijnbeeld te realiseren maken we een werkplan. Blijf de werkzaamheden en hun gevolgen monitoren en herzie zo nodig het beheerplan en pas het aan. Dat monitoring van belang is weten de beheerders van de *Major Oak* in Sherwood Forrest, de eikenboom waar de legendarische Robin Hood zijn schuilplaats had, inmiddels ook. Deze historische eik werd bijna de dood in vertoeteld door jaar na jaar een nieuwe mulchlaag op te brengen zonder naar de gevolgen te kijken voor de boom. Hieruit blijkt eens te meer dat alleen maar goede bedoelingen geen garantie zijn voor een geslaagd beheer. Want wees je ervan bewust dat elke verandering gevolgen heeft voor de toekomst van de veteranboom. Vaak verplaats je een probleem door in te grijpen.

De conditiebepaling is een momentopname

Groei en snoei

Vervolgens kijken we naar de groeiplaats van de boom. Een goede groeiplaats kenmerkt zich door voldoende doorwortelbaar volume, voldoende organisch materiaal en een rijk bodemleven. Echter, veel van de oudst bekende bomen staan op onherbergzame plekken.

Desondanks is bodemkwaliteit wel van cruciaal belang, al is het voorkomen van degradatie belangrijker dan het optimaliseren van de bodemkwaliteit.

Als er al verbetering plaats moet vinden, doe dat dan geleidelijk; een abrupte 'boost' geeft alleen op de korte termijn verbetering maar is op de lange termijn niet gewenst.

Ook snoeien van veteranenbomen geeft weer een overdenkmoment ... Immers, er bestaat geen officiële handleiding voor het snoeien van veteranenbomen. Gaan we snoeien om biomechanische redenen of om een natuurlijke kroonreductie op te starten?

Of besluiten we te gaan stutten/verankeren?

Weer een ingreep die goed moet worden overdacht, want bij een permanente verankering zetten we het proces van ontwikkeling van dit deel van de boom stil. Misschien is het dan te overwegen om iets met de omgeving van de boom te doen. In een park zou je misschien een fysieke afrastering kunnen plaatsen om het publiek op afstand te houden en zo de boom de mogelijkheid te bieden om op natuurlijke wijze te reorganiseren.

Een uitbrekende gesteltak kan op die manier zijn plek in het ecosysteem op de grond voortzetten.

Het is hierbij wel zaak om het publiek te informeren waarom een afrastering is geplaatst. Al was het alleen maar om begrip en bewustwording te creëren. Op die manier kunnen we met z'n allen weer een stapje zetten in het oud laten worden van bomen.

Een volgend stapje kunnen boomverzorgers zetten door het certificeringstraject van Vet-Cert te doorlopen. Indien men voldoet aan de gestelde eisen op het gebied van kennis over en werken met veteranenbomen kun je in de toekomst als Certified Veteran Tree Specialist de zorg voor veteranenbomen uitvoeren.

Kijk voor meer informatie over dit project op: www.vetcert.eu

Ook op de grond is deze tak nog van groot ecologisch belang.

Verkenning van de toekomst van boomverzorging

SIGNALEN VAN VERANDERING

VERTALING: BAS POUTSMA, VOORZITTER KPB-ISA

Volgens sommigen zitten we in 'de grote versnelling', een tijd van veel en snelle veranderingen. Een tijd van omslag waarin megatrends samenkomen op het gebied van technologische verandering, economische globalisering, klimaatverandering en sociaal-politieke verschuiving. Dit is ook de context van de veranderingen in de boomverzorging van de 21e eeuw. Het recente verleden en de huidige denkwijze van 'alles gaat zijn gangetje' zijn wellicht geen goede leidraad voor deze woelige, nabije toekomst.

Wat kunnen we doen om ons professionele leven de veerkracht te geven die nodig is in deze turbulente tijden? Het *Forest Futures Horizon Scanning Project* van de *US Forest Services* is een poging om proactief in te spelen op toekomstige veranderingen. Het scannen van de horizon is een poging om indicatoren te vinden van veranderingen in het werkveld van de boomverzorging. Een team van futurologen en trendwatchers heeft in het kader van dit project naar veranderingen gekeken die voor onze branche van toepassing zijn. De volgende zaken zijn het waard om nader te worden bekeken.

Verticale bossen

Verticale bossen zijn gebouwen waarbij bomen een wezenlijk onderdeel vormen van de constructie. Het eerste verticale bos waren de woontorens van *Il Bosco Verticale*,

die in 2014 in Milaan in gebruik zijn genomen. Deze twee torens zijn ca. 100 respectievelijk 75 meter hoog en zijn bedekt met 800 bomen, 500 struiken en 15.000 klimplanten. Overal in de wereld zijn dit soort gebouwen gepland of al in aanbouw. Een ambitieus project is de bos-stad in de Chinese stad Liuzhou, waar 70 gebouwen zijn gegroepeerd die bedekt zijn met bomen en waarin appartementen, scholen, hotels en gezondheidsfaciliteiten zijn ondergebracht.

De verspreiding van verticale bossen, in de komende decennia, kan resulteren in een grotere vraag naar gespecialiseerde boomverzorgers. Dit vraagt immers om nieuwe vaardigheden zoals het bedienen van elektronica voor het bomenbeheersysteem en de uitvoering van boomverzorging op grote hoogte, inclusief afvoer van materiaal. Ook de veiligheid van boomverzorgers en voetgangers op de grond is van een geheel andere orde dan nu gangbaar.

v.l.n.r. Woonstorens van Il Bosco Verticale, Liuzhou forest city, Lichtgevende boom

Waarom een expert geloven als we het makkelijk ook zelf op kunnen zoeken?

Lichtgevende bomen

Er wordt geëxperimenteerd met genetisch gemodificeerde bomen op hun resistentie voor ziektes, vorst, zout, aanpassing naar hogere of lagere groeisnelheid en andere eigenschappen. Ook leeft het idee om bomen te modificeren naar glow-in-the-dark versies, dit ter vervanging van straatlantaarns. Naast dat het er schitterend uitziet zou dit ook economisch interessant kunnen zijn voor een stad; immers een groot deel van de elektriciteitsrekening van een gemeente gaat op aan openbare verlichting. Wetenschappers van het *Massachusetts Institute of Technology* (MIT) hebben al lichtgevende planten gemaakt. Als lichtgevende bomen (bioluminescent) commercieel beschikbaar zijn, zullen boomverzorgers deze levende lantaarnpalen moeten gaan onderhouden. Nieuwe kennis en vaardigheden zijn hiervoor nodig. Wat is bijvoorbeeld de invloed van zulk soort bomen op andere planten en dieren in de nacht, en raakt het bioritme van nachtdieren niet in de war? Daarnaast dreigen er de algemene gevaren die aan genetisch gemodificeerde soorten kleven, zoals bevruchting van deze bomen met normale soortgenoten.

Zelfsturende voertuigen en groene ruimte

Zelfrijdende auto's zijn geen toekomstmuziek meer: alle automerken investeren in deze technologie en in het komende decennia zullen ze al op onze wegen rondrijden. Dit zal gepaard gaan met de omschakeling van autobezit naar autodelen. Gaat dit inderdaad gebeuren, dan zullen er minder parkeerplaatsen nodig zijn, die bijna 30% van de openbare ruimte beslaan. Als deze trend doorzet, zou er veel minder parkeerruimte nodig zijn in stadscentra en rond winkelcentra. Zelfs als maar een klein deel van deze ruimte omgezet wordt in een park, zal dit al resulteren in veel extra werk voor boomverzorgers.

Exoskeletten

Dit zijn draagbare frames of korsetten waardoor de kracht of inzetbaarheid van een persoon verbeterd wordt. Hierdoor kan alles wat opgetild wordt lichter worden, met als gevolg minder blessures op spieren en gewrichten. De ontwikkeling ervan kwam na 2001 in een stroomversnelling met de start van DARPA (Defense Advanced Research Project Agency), ten behoeve van de ontwikkeling van een supersoldaat. Gespecialiseerde exoskeletten zouden het boomverzorgers makkelijker maken om te klimmen, waardoor het werk minder vermoeiend en minder blessuregevoelig wordt. Zo'n exoskelet tovert je om tot een roboomverzorgers. Het kost wat, maar dan heb je ook wat: je zult tot je pensioen kunnen blijven klimmen.

Jens Rehammar (Zweden) en **Joe Richardson** (VK) hebben een Red Dot-ontwerpprijs gekregen in de categorie industrie voor hun concept CORE - The Future Arborists. Core is een samenspel van producten dat boomverzorgers helpt in hun werk. Het bestaat uit een klimharnas waarin een motor op accu's en een lichtgewicht kettingzaag zitten, samen met een drone die de klimmer helpt de boom en de omgeving te bekijken om de veiligheid van onder meer voetgangers te bewaken.

DATA INSPECTEUR BOMEN

Toe aan een volgende stap in je carrière? Behaal het certificaat en word Data Inspecteur Bomen! Want data van bomen spelen een steeds prominentere rol. Zo zijn ze een belangrijke schakel bij communicatie tussen opdrachtgever en -nemer. In welke staat van onderhoud verkeert de boom? Binnen welke boomveiligheidsklasse valt de boom? Essentiële data voor een goed dagelijks beheer.

Het certificaat Data Inspecteur Bomen (DIB) staat voor

- Basale assortimentskennis
- Het kunnen benoemen van boomveiligheid (BVC op basis van BVR)
- Het kunnen definiëren van onderhoudsmaatregelen voor cyclisch onderhoud
- Eenduidige registratie in digitaal datapaspoort conform Handboek Bomen

Voor wie

- Boomveiligheidscontroleurs
- European Tree Workers en Tree Technicians
- Professionals die betrokken zijn bij beheer van boomgerelateerde data

Examen

Het examen bestaat uit een theorie- en een praktijkgedeelte en wordt vier keer per jaar afgenomen. De data vind je via de login op www.norminstituutbomen.nl.

Opleiders

Praktijk Centrum Bomen, Cobra adviseurs en Bomenbanen.

Geïnteresseerd?

Bel ons voor meer informatie op 085-0471565 of mail naar info@norminstituutbomen.nl.

Groene ruimte en schaduw door kronendaken zullen steeds belangrijker worden

Groeiend wantrouwen tegenover experts

Een van de horizonverkenningen is de trend van groeiend wantrouwen van experts, ook de 'dood van expertise' genoemd of 'wetenschap is ook maar een mening'. Voorbeelden hiervan zijn wantrouwen jegens vaccinatieprogramma's en ongeloof in klimaatverandering. Dit heeft te maken met toegang tot internet en de trend dat iedereen in korte tijd expert kan worden. Alles is immers te vinden via het web. Waarom een expert geloven als we het makkelijk ook zelf op kunnen zoeken? Als deze trend doorzet, mondt dat uit in een groeiende argwaan tegenover experts, onder wie ook de boomverzorger. Dit kan er mede toe leiden dat kennisorganisaties als ISA en KPB langzaam maar zeker worden ondermijnd. Als mensen niet meer op het oordeel van een boomverzorger vertrouwen, komt ons vak op de tocht te staan.

Boomverzorgers voor psychische gezondheid

Boomverzorgers weten al dat bomen economische, ecologische en gezondheidsopbrengsten hebben. Onderzoek in California laat zien dat er voor elke geïnvesteerde dollar in aanplant van bomen 5,82 dollar terugkomt in openbare opbrengsten. Ook is er groeiend bewijs voor het nut van bomen op psychologisch vlak. Er is medisch onderzoek gedaan naar de relatie van psychische gezondheid en toegang tot groene ruimtes. Zelfs bij kleine stukjes ongebruikte grond die waren verbeterd naar 'groen', melden omwonenden een 40%-vermindering van depressieve gevoelens en een 50%-afname in het gevoel van waardeeloosheid. Een vorm van eco-therapie raakt steeds meer in zwang te raken; psychiaters schrijven een bezoek aan een park voor in plaats van medicijnen. Wanneer de relaties tussen bomen en mentale gezondheid beter begrepen worden, kunnen boomverzorgers hierin hun rol gaan spelen.

Hitte-eilanden in de stad

Een van de zichtbare gevolgen van klimaatverandering is het ontstaan van hitte-eilanden. Deze zullen in grootte, intensiteit, frequentie en hevigheid gaan toenemen. Het aantal steden dat aan extreme temperaturen van meer dan 35 oC wordt blootgesteld zal gaan groeien, en daarmee ook sociaal-economische gezondheidsproblemen. Dit heeft ook zo z'n gevolgen voor het gezond en veilig buiten werken. Zal dat in de toekomst nog mogelijk zijn? Groene ruimte en schaduw door kronendaken zullen steeds belangrijker worden. Ook het sortiment van bomen dat bestand is tegen hitte en steeds meer wisselende neerslaghoeveelheden zal aangepast moeten worden.

De verbinding

Hierboven is de horizon verkend van enkele trends die de toekomst van boomverzorging mede kunnen helpen vormgeven. Sommige ervan bieden de toekomstige boomverzorger grote kansen. Voor andere zullen er oplossingen gevonden moeten worden. Futurologen hebben een hulpmiddel ontwikkeld om positieve en negatieve invloeden te stroomlijnen, dat uitmondt in een 'toekomstwiel' waarmee proactief op toekomstige veranderingen kan worden ingespeeld. ■

Dit artikel is een vertaling van 'Scanning the horizon for the future of arboriculture' van de hand van David N. Bengston, dat is verschenen in ISA Arborist News, augustus 2019. Bij dit artikel horen literatuurverwijzingen, die omwille van de leesbaarheid achterwege zijn gelaten. Wie ze alsnog wil bekijken, kan daarvoor terecht op de website van KPB-ISA.

14, 15 en 16 mei, Stadslandgoed de Kemphaan te Almere

Aankondiging: Nederlandse Kampioenschappen voor Boomverzorgers

De 24e editie van het NK voor Boomverzorgers heeft dit jaar als gastheer de gemeente Almere, die hiervoor stadslandgoed de Kemphaan ter beschikking heeft gesteld. Het NKB is ook dit jaar weer onderdeel van de Boominfodag op 14 en 15 mei. Samen met de VHG en de Nederlandse Boominfodag gaan we er weer een mooi evenement voor de bomenvakwereld van maken.

Vrijwilligers gezocht

Voor dit spectaculaire en gezellige evenement zijn wij nog op zoek naar vrijwilligers die tijdens het evenement willen helpen met de organisatie. Heb je belangstelling of wil je meer informatie, neem dan contact op met:

Contactpersonen:

Annemiek Wijnbergh-van Vugt, *portefeuille NKB*, nkb@kbp-isa.nl

Esther Frijters, *secretariaat KPB-ISA*, contact@kbp-isa.nl

Wat valt er allemaal te beleven tijdens het NK voor Boomverzorgers?

Donderdag 14 mei 2020 van 8.00 - 19.00 uur

- Studentenkampioenschappen
- Inschrijving NK 2020 en keuring klimmateriaal NK
- Prijsuitreiking studentenkampioenschappen

Vrijdag 15 mei 2020 van 8.00 - 19.00 uur

- Voorrondes NK (studenten mogen hier ook aan deelnemen)
- Uitslag voorrondes NK

Zaterdag 16 mei 2020 van 8.00 - 16.00 uur

- Boomveiligheidscompetitie (BVC)
- Hoogwerkercompetitie (HWC)
- Finale NK
- Prijsuitreiking NKB

Spectaculair en gezellig

Alle wedstrijden gaan over bomen, boomveiligheid, boombescherming en het delen en meten van kennis en kunde met andere vakidioten. Naast het kijken naar de wedstrijden en het aanmoedigen van de deelnemers, zijn deze kampioenschappen hét moment om met elkaar in een gezellige sfeer bij te praten.

Als vrijwilliger kun je je kennis uitbreiden en ervaring opdoen waardoor je nóg beter wordt in je werkzaamheden of je kunt waardevolle kennis overdragen.

Zet 14, 15 en 16 mei alvast in je agenda en neem deel of kom kijken. Er is voor iedereen veel te doen, te bespreken en te beleven!

Locatie : Stadslandgoed de Kempphaan, Kempphaanpad 4, 1358 AC Almere
Aanvang: 14 mei van 8.00 uur tot 16 mei 17.00 uur

Voor meer informatie en het laatste nieuws zie ook: www.kpb-isa.nl ■

Winnaars NKB 2019

De naakte klimmer

De boom in zonder bling bling

TEKST: WOLTER (TREESPOTTER) KOK

FOTO'S: WOLTER KOK EN FRANK BRAAT, BRAAT TREESERVICES

Een jaar of tien geleden zaten wij op ons Treehugs-forum te bedenken wat je allemaal nodig had om een goeie boomverzorger te zijn. Daar kwam een hele waslijst aan regeltjes en materialen uit waar ik in 1984 nog nooit van gehoord had.

Eigen initiatief wordt grondig de grond in geboord

Ik kreeg destijds een oude oranje Barrow & Hepburn-gordel die afgezet was met zwart kunstleer. Aan die gordel zat een zitband met vooraan twee driehoekige stalen ringen met daaraan twee stalen Stubai-karabijnhaken met schroefsluiting. Die gordel had toen nog geen schouderbanden of beenlussen. Aan de riem zat voorop een stalen gesp en aan weerszijden zaten op de heupen stalen ogen. Het 'leer' van de gordel was niet overal meer zichtbaar omdat er een dikke koek van oude Lac Balsam-wondpasta op zat.

Strijkijzers

Er lag ook een lijntje voor mij klaar. Dat was een 40 m lange en 3 cm dikke driestrengs geslagen nylon lijn met aan beide uiteinden een lekker vette oogsplits. Aan die lijn zaten aan de uiteinden rondgesplitste lijntjes met een dikte van 16 mm die middels een prusik aan de klimlijn vastzaten.

Ik had een paar mooie rubberen Tretorn-bosbouwlaarzen aan mijn voeten en op mijn hoofd een bouwvakkershelm met grote rood-witte oordoppen. Die oordoppen zaten op de helm tijdens het klimmen om deze niet te verliezen. O ja, ik had ook nog een lekkere dikke veiligheidstuinbroek aan die de kettingzaag op afstand moest houden.

Als kettingzaag hadden wij een Stihl 020AV. Dat waren van die zware strijkijzers die om de haverklap last hadden van pareltjes in de bougie omdat wij toen nog loodhoudende benzine gebruikten waar wij zelf in een verhouding van 1:40 olie in bijmengden.

Dat was het. Daar moesten wij het mee doen. Dat was al het materiaal waarmee wij boomverzorgertje speelden.

Joepie dubbel loepie

Die klimlijn was wel een dingetje. Als je daar met regen mee door de boom klom dan was je de sjaak wanneer je het lijntje even naar boven mocht trekken om aan de andere kant van de boom te gaan werken.

Na een half jaartje kwam ik in contact met de firma Copijn. En wat bleek? Daar hadden ze allemaal moderne klimmaterialen. Ik kreeg mooie nieuwe Jallatte-laarzen met stalen neuzen en de klimlijn was ineens op dieet geweest. Daar kregen wij driestrengs geslagen nylon lijnen

van maar liefst 16 mm dik. Die dunne lijnen waren een genot om mee door de boom te struinen. Ineens had ik geen dikke staart meer die mij terug naar de stam trok. Wij klommen daar volgens het principe dat later bekend werd als het 'Joepie dubbel loepie'-systeem. Beide uiteinden van de klimlijn zaten wederom aan mijn gordel middels prusik-stropjes.

Om de boom in te komen gebruikten wij ladders. Eén van die ladders zette je met twee man tegen de boom en trok je omhoog met een katrollensysteem. Maar dan had je ook wat. Dat ding was 14 m hoog en stond met de laatste meters zo ongeveer verticaal langs de boom omhoog. Neem gerust van mij aan dat dat ding op een gladde kale beukenstam niet mijn favoriete manier was om in de boom te komen. Als ik er nu nog aan denk... brrrr. Maar er was geen andere manier om in hoge kale bomen omhoog te komen. Wanneer die lange ladder nog niet hoog genoeg was dan hadden wij een hele serie aluminium buizen die je in elkaar kon schroeven; boven op één

van die buizen zat een zogenaamde opsteekhaak. Dat was een stalen andreaskruis waarop je dan een bosje van je klimlijn omhoog kon steken om hem over de eerste tak te leggen. Daar waren de stalen karabijnhaken ook weer handig. Die dingen waren lekker zwaar en hadden een mooie grote opening om de lijn met de haak weer naar beneden te trekken.

Zo ben ik ongeveer zeven jaar door geklommen. Het woord innovatie was blijkbaar nog niet uitgevonden in de boomverzorging.

Niks voor Nederlandse boomverzorgers

In 1992 ben ik bij Boomtotaalzorg in Schalkwijk gaan werken. Wij zaten daar in een leuk team met gedreven boomverzorgers. Onze twee bazen werkten samen met een aantal andere boomverzorgers in Nederland en België. Blijkbaar was toen de tijd rijp om zelf te gaan stoeien met materialen. Vanuit Amerika kwam er ineens een riem met aan beide uiteinden een ring. Met die cambiumsaver was

het schuren van de klimlijnen over de takken verleden tijd. Wij klommen nog steeds met driestrengs geslagen klimlijnen, maar ondertussen was de Octoply-klimlijn ook op de markt gekomen. Het voordeel van die lijn was dat hij niet zo draaide. Maar dat draaien vond ik niet zo erg. De Octoply gleed niet zo makkelijk als mijn driestrengs. Het is ongeveer 1994 toen vanuit België een collega van ons met een nieuw klimsysteem op de proppen kwam. Dit was een systeem waarbij wij middels een set ascenders aan de handen en voeten via de klimlijn de boom in kwamen. Die driestrengs nylon lijnen werden ingeruild voor mooie oranje New England High Vee-lijntjes. Die lijnen werden ingekocht in het buitenland omdat hier dat soort dingen niet voorhanden waren.

Toen ik die lijn in Nieuw-Milligen liet zien en vroeg of zij die ook in het assortiment konden opnemen, kreeg ik te horen dat dat niks was voor de Nederlandse boomverzorgers. *Little did they know.*

Vlijmscherpe zaagjes

Jaren gingen voorbij waarbij het klimmen met prusik en twee uiteinden de regel was. Totdat iemand op het idee kwam om te gaan werken met een fliplijn en één uiteinde van de klimlijn met prusik. Het andere uiteinde bleef vanaf dat moment standaard beneden.

De materialen werden lichter, de stalen karabijnhaken met schroefsluitingen waren ondertussen ingeruild voor aluminium versies die op termijn allemaal voorzien waren van driewegsluitingen. Aan de achterkant van de Svensk Trädvård-klimgordel hing nog steeds niets anders dan een Stihl MS200. De jaren verstreken en ik begon in 1998 eigenwijs als ik was, mijn eigen bedrijfje. Ik zag in dat niet alle takken met een motorkettingzaag te lijf hoeven worden te gaan. In die tijd kwam een Japanse fabrikant op de markt met hele mooie, maar vooral ook vlijmscherpe zaagjes. Die zaagjes maken veel slachtoffers; zij het met kleine maar pijnlijke wondjes aan de vingers.

Iedere boomverzorgers die overstapte naar die zagen had zich in het eerste halfjaar toch zeker drie keer in zijn knokkels gehoekt. Wat nou kettingzagen zijn gevaarlijke dingen!? Met de kettingzagen had ik in de jaren daarvoor nog nooit een aanvaring gehad.

De gordels werden comfortabeler en de prusik-knoopjes werden ingeruild door katrolletjes en Valdôtains.

Octoply

Duivelse apparaatjes

In 2006 kwam de Treemotion naar ons toe, en toen was het hek van de dam. Het leek wel of je de boom niet meer in kon komen zonder een hele serie reservekatrolletjes, bandslingen en de meest geniale cambiumsavers. Van die cambiumsavers was toen al jaren de naam omgedoopt tot frictionsavers. Het ging er per slot van rekening om met zo min mogelijk weerstand door de boom te struinen.

Footlocken was ondertussen gemeengoed geworden en de klimknopen werden vervangen door allerlei mechanische duivelse apparaatjes die nog wel eens uit elkaar bleken te vallen. Maar ja, de tijd gaat door en wij kunnen natuurlijk niet stil blijven staan. De fabrikanten van klimmaterialen zijn ondertussen geen boomverzorgers meer die in hun vrije tijd hun eigen materiaal perfectioneren. Het zijn bedrijven met hun verantwoordelijkheden, en met advocaten ...

Het materiaal is tot in den treure getest en uiteindelijk goed bevonden. De klimmer mag alleen nog maar werken met het voor het specifieke doel ontworpen en gefabriceerde materiaal. Eigen initiatief wordt grondig de grond in geboord en afgedaan als levensgevaarlijk.

Touwboer

Met al die materialen aan mijn gordel denk ik weleens met weemoed terug aan de tijd dat wij als 'naakte' klimmers zonder al die blingbling door de bomen vlogen. Je hoorde niemand over gevaar en 'zou je dat nou wel doen?' Wanneer je dacht dat het anders of beter kon, dan ging je naar de touwboer voor een nieuw lijntje en ging je splitsen totdat de boel zo in elkaar zat dat je er gelukkig van werd. En was al dat geknutsel veilig? Tuurlijk wel. Geen van die knutselaars is van ons heengegaan door een falend ringetje, oogje of splitsje.

Het gaat niet om het materiaal ... Het gaat om wat je ervan maakt en wat je ermee doet.

Wij zijn geen apen meer met een 3 cm dikke staart, maar het resultaat moet nog steeds hetzelfde zijn. Wanneer je klaar bent met het trucje dan moet er weer een mooie veilige boom staan. Daarom zijn wij allemaal boomverzorgers geworden, toch?

NB Na het schrijven van dit artikeltje heb ik de volgende dag mijn oude gordel weer eens meegenomen om te proberen. Ik kan daarna maar één ding concluderen. Wij waren toen bikkels. Na tien minuten in die gordel te hebben gewerkt waren mijn heupen beurs en deden mijn bovenbenen pijn. Lang leve de moderne boomverzorgersproducten!

Gordel

Het was niet mijn favoriete manier om in de boom te komen

Van het leefbare gebouw naar de leefbare openbare ruimte

Foto boven: De daktuin van NEMO in Amsterdam is het hoogstgelegen stadsplein van Nederland.

Foto's rechts: Hotel Crowne Plaza in Kopenhagen heeft een binnenbos met inspirerende vergaderplekken. Voor veel organisatoren van conferenties is dit de reden om voor dit hotel te kiezen.

Het bolwerk Sint Jan in Den Bosch is een mooi voorbeeld van verdichting die groen en ruimte oplevert. Aan de Stadsdommel is een informatiecentrum annex brasserie gebouwd met dakpark.

In de steden wordt steeds meer gestapeld. Ondergrondse ruimten worden gecreëerd voor opslag, parkeren, infrastructuur en ook winkels. Bovengronds komen er verdiepingen bij. Dit stapelen wordt niet uitsluitend ingegeven door ruimtegebrek, want het levert ook efficiencyvoordelen op. Compactere bouwen brengt functies en mensen dicht bij elkaar. Betekent dit dan nóg minder ruimte voor bomen? In ieder geval wacht ons een nieuwe uitdaging want de vraag naar groen neemt steeds meer toe. *Het Levende Gebouw* helpt om deze vraag te beantwoorden.

TEKST: ANNEMIEK VAN LOON, DE BOMENCONSULENT

Bomen hebben geen mensen nodig, maar wij hebben de bomen wel nodig om steden steeds verder te kunnen verdichten, functies te stapelen maar het geheel toch te laten functioneren. Bomen en groen zijn onmisbaar in de biotoop van de mens. Eerder bracht de VHG De Levende tuin en Groene Schoolpleinen uit. Nu is er Het Levende Gebouw. Aan De Leefbare Openbare Ruimte wordt gewerkt.

Bloemmodel

Er zijn vele maatschappelijke vragen die niet groen zijn, waar bomen niet aan de orde zijn. Zo is er de behoefte aan meer intermenselijk contact, aan stressreducerende werk- en ontmoetingsplekken, aan regulering van het stadsklimaat en CO₂-vastlegging. In de antwoorden op deze vragen is groen echter een belangrijke component. *Het Levende Gebouw* bevat veel inspirerende toepassingen gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en ervaringen uit de praktijk. Ook de faal- en succesfactoren in aanleg, gebruik en beheer komen aan bod. Hiermee is het doel stedenbouwers en initiatiefnemers te inspireren maar ook om groene professionals breder te laten kijken. Als specialist zijn wij gewend bomen te benaderen vanuit de technische randvoorwaarden voor groei en beheersbaarheid. Daar wil je projectontwikkelaars en ontwerpers echter niet mee lastig vallen. Niet in het stadium waarin je wilt inspireren en de antwoorden wilt geven. Het bloemmodel helpt ons om die benadering vanuit de vraagkant helder voor ogen te krijgen en groen vroeg in het planproces in te brengen.

In complexe stedelijke situaties worden mogelijkheden met groen benaderd vanuit de vraag. Het bloemmodel geeft deze benadering schematisch weer.

Bron: Brancheorganisatie VHG

Kopenhagen
Foto: EilO

Den Bosch
Foto: Van Helvoirt Groenprojecten

VAN 'T VAT

JITZE KOPINGA

'Wie bepaalt of een nieuwe kloon / cultivar ook echt nieuw is (en niet gewoon elders al bestaat) en wie mag dan de naam geven?'

Welke regels zijn er überhaupt over naamgeving, of doen de kwekers maar wat?

Iedere (boom)kweker die door selectie of veredeling een nieuw ras vindt, mag daarvoor zelf een naam bedenken. Maar wanneer de kweker hiervoor ook het kwekersrecht wil krijgen dan is de naamgeving aan bepaalde regels gebonden. Daarbinnen is nog de nodige vrijheid om een cultivarnaam te bedenken, maar het moet dan wél een unieke en 'neutrale', d.w.z. niet suggestieve, naam zijn die niet verwarrend is met botanische (Latijnse) namen. Doorgaans kiest men voor een *fancy*, makkelijk uitspreekbare naam of een persoonsnaam. Om het kwekersrecht te krijgen, moet het gaan om een nieuw (op de markt) product dat uniform is en zich herkenbaar laat onderscheiden van alle andere bestaande rassen van die soort. Ook moet het 'stabiel' zijn; bij een door zaad vermeerderd ras mogen de unieke eigenschappen daarvan na enige generaties niet verloren gaan.

Het verlenen van het kwekersrecht, de inschrijving in het Nationale Rassenregister en de administratieve en technische toetsing worden in Nederland uitgevoerd door de Raad voor plantenrassen en de Naktuinbouw. Ook kan een internationaal kwekersrecht worden aangevraagd dat van kracht is in de zogeheten UPOV-lidstaten. Hiervoor gelden in grote lijnen dezelfde criteria. Wanneer het ras eveneens is toegelaten tot de nationale (of internationale) Rassenverkeerslijsten, mag het onder de officiële rasnaam worden verhandeld.

Boombioloog Jitze Kopinga van Kopinga Boomadvies, geeft in elk nummer van Bomen antwoord op een boombiologische vraag. **Heb je een vraag? Of wil je reageren op het antwoord van Jitze?** Mail je vraag of reactie dan aan de redactie: vakblad@kpb-isa.nl

Bewustwording

Met *Het Levende Gebouw* zijn al veel partijen geïnspireerd, en met de wind in de rug staat een nieuwe uitgave in de planning, *De Levende Openbare Ruimte*. Daarin zal de openbare ruimte integraal worden benaderd. Het mag duidelijk zijn dat bomen daarin een nog prominentere rol zullen vervullen dan in *Het Levende Gebouw*. Bomen zijn immers zeer efficiënte en langlevende groene elementen waarmee we al veel ervaring hebben opgedaan in stedelijke situaties.

Dit heeft met de uitdagingen van klimaatadaptatie en groeiplaatsinrichting al tot veel aansprekende voorbeelden geleid. Voorbeelden die onmisbaar zijn in de *resilient cities* die we nastreven; de stad als een veerkrachtig systeem. Veerkrachtig genoeg om toekomstige ecologische, sociale, klimatologische en economische pieken en dalen op te kunnen vangen. Stedelijk groen maakt een transitie door. Er is een grote bewustwording gaande en een grote noodzaak geboren om integraal naar de openbare ruimte te kijken. Dit gaat verder dan de ruimtelijke componenten. Sociale aspecten spelen hier een minstens zo grote rol. Groen en bomen zijn niet langer de aankleding van de stad. Ze vormen het cement.

Boomproject van het jaar

Dit jaar organiseert de VHG weer de verkiezing van het Boomproject van het jaar. Daarin kunnen we elkaar weer uitdagen om ons specialisme van zijn beste kant te laten zien. De deelnemende projecten zullen ongetwijfeld van waarde zijn voor de nieuwe uitgave, *De Levende Openbare Ruimte*. Mocht je buiten de verkiezing van het Boomproject van het jaar input willen leveren, dan is dat uiteraard van harte welkom. Ook in deze nieuwe handleiding zijn praktijkvoorbeelden onmisbaar. Hiervoor kan contact worden opgenomen met Marc Custers: M.Custers@vhg.org. De digitale versie van *Het Levende Gebouw* vind je terug op de website van de VHG: www.vhg.org.

KPB Themadag 14 december 2019

TEKST: LUDO VAN MIL, THEMACOMMISSIE KPB
FOTO'S: HUIB SNEEP

De laatste Themadag van 2019 was gewijd aan 25 jaar duurzaam beheer door de Firma Storix Boom- & Landschapsbeheer uit Waalwijk. In Noord-Brabant werden we door het bedrijf langs diverse spraakmakende locaties en bomen geleid. Met de bus, het leek wel een schoolreisje ...

Deze dag leek in 't water te vallen, grijze wolken, vlogen regen ... Maar wonderlijk genoeg sloeg het weer op en veranderde het in een prima dag met een vleugje zon en slechts een beetje nattigheid wat later op de dag. We konden lekker struinen door stukken bos en lanen met mooie oude bomen, onder de bezielende leiding van Ton Stokwielder van Storix en de andere gidsen (Wim en Ruben).

Eigen accenten

De dag was uitstekend georganiseerd door Ton en de anderen; daarvoor niets dan lof. En de opkomst was – mede door de enthousiaste uitnodiging, ruim 100 aanmeldingen! – groot. Met twee bussen werden we langs diverse locaties geleid waar Storix in het nabije verleden of wat langer geleden aan bomen had gesnoeid of gericht had gekapt. Deze aanpak is op zijn minst met een duidelijk idee voor ogen gedaan, los van de vraag of dit wel nu op ieders enthousiasme kon rekenen (maar daar gaat het ook niet om toch !?,). Als boomverzorgers het allemaal eens gaan worden met elkaar, is de lol er ook snel vanaf ... Iedere deelnemer zal zijn eigen accenten leggen bij deze dag, wat hem of haar aansprak. Maar de oude en grote bomen maakten waarschijnlijk op iedereen indruk. Vooral de grote beuk aan de rand van de Loonse en Drunense Dui- nen vond ik indrukwekkend. Een fraaie vrijstaande boom met laag afhangende takken en een prachtige natuurlijke boomspiegel, geholpen door aangebrachte beplanting.

Kleine kringloop

Ook hier vielen weer de diverse namen en teksten op, in de bast gegraveerd. Maar laat die gewoonte nu al dateren uit de oudheid. Reeds de Romeinse dichter Vergilius kerfde in de gladde bast al graffiti (wat niet moet worden opgevat als een aanmoediging om dit vaker te gaan doen ...). Het was mooi om te zien dat ook in de huidige tijd zo'n boom nog steeds een plaats is voor (eigentijdse) rituelen. In dit geval onder meer ook het uitstrooien van as van overleden.

Het verhaal over de natuurlijke habitat van een boom was niets nieuws. Maar het relaas over het weer in ere herstellen van de zogenaamde kleine kringloop (blad en afvallend hout opvangen onder de kroon) en het in stand houden of activeren van het bodemleven, was toch weer een mooie opfrisser mijns inziens. Met weinig moeite kun je zo al veel doen om de levensduur van een boom te vergroten. Zeker als takken weer tot op de grond gaan hangen kunnen mensen prima bij de stamvoet. Dan blijft er voldoende ruimte over waar niet gelopen wordt en het bodemleven ongestoord zijn gang kan gaan.

Wat me ook aansprak is de brede kijk op natuur, dus ook met aandacht voor kleine zoogdieren en allerlei vogels, die uit het beheer bleek. Takkenwallen spelen hierbij deze dieren in de kaart.

De dag werd, in de goede, oude traditie, afgesloten met een drankje bij restaurant De Druiventros in Berkel-Enschot, geschonken door de jubilaris / Ton Stokwielder. Het was een mooie dag. Bedankt!

Met weinig moeite kun je veel doen om de levensduur van een boom te vergroten

KPB Themadag 8 februari

TEKST EN FOTO'S: LUDO VAN MIL, THEMACOMMISSIE KPB

Na de vlotte Algemene Ledenvergadering waren er deze dag bij IPC Schaarsbergen diverse mensen uit eigen geleding die vertelden en vooral ook toonden hoe zij van gezaagd hout allerlei mooie toepassingen maken. Ook al is kachelhout natuurlijk ook een fantastische hartverwarmende toepassing!

THEMADAGEN 2020

11 april

13 juni

10 oktober

12 december

Zogezegd ging het deze Themadag over allerlei mogelijkheden die gezaagd hout ons biedt: wat is er mogelijk door het bewerken en verwerken van stam- en takhout tot gebruiksproducten? Duurzaam is langzamerhand een overgewaardeerd begrip geworden maar een boom een tweede leven geven en er iets moois of bruikbaar van maken, daar is niks mis mee.

Uit de hand gelopen hobby

Het eerste deel van de Themadag was binnen, waar Eddie Bouwmeester en Frans van Vugt een en ander vertelden op hun geheel eigen wijze en ook veel foto's lieten zien. Eddie maakt van stammen veel constructies die her en der in het landschap te zien zijn (zoals bruggen en trappen) maar ook in de dierentuin als klimparcours voor apen of kinderen. Maar het hout wordt door hem ook verzaagd voor constructiehout voor schuren en in huis. Het lijkt een volledig uit de hand gelopen hobby, waar hij evengoed veel plezier aan beleeft.

Frans is een apart bedrijf gestart – Boomschijf.nl – waarin hij allerlei grote en kleine schijven van boomstammen levert op voorraad of op bestelling. Hij liet zien dat mensen daar diverse en leuke toepassingen voor verzinnen. Een bijzonder maar ook commercieel interessante toepassing van hout.

Mooie oplossing

Daarna gingen we naar buiten. Op het terrein van het IPC had Erik Rabitsch (firma ERA) zijn mobiele zagerij opgesteld, waar hij liet zien dat er in relatief korte tijd prachtige planken of balken te zagen zijn uit stamhout. Diverse houtsoorten lenen zich daar voor, maar de ene houtsoort heeft een mooiere tekening of kleur dan de andere.

Jos van den Hoogen liet zien hoe je met de kettingzaag en een geleider ook planken kunt zagen uit stammen. Dit is mijns inziens vooral een mooie oplossing voor hout dat je niet uit een tuin of een andere moeilijk bereikbare plek kunt krijgen en dan ter plekke kunt verzagen.

Frank Braat toonde hoe hij meer kleinschalig hout verwerkt door handarbeid met bijl, mes en gutsen. Hij maakt prachtige handvatten aan messen, lepels, bijlstelen etc. Frank draait zijn hand er niet voor om. Mooi en rustgevend werk.

Tomeloze energie

Omdat Frans van Vugt ogenschijnlijk tomeloze energie heeft zat hij buiten onaangekondigd ook nog weer achter een draaibank om daar mooie producten van hout te maken.

Dank aan iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan deze Themadag. Het laat maar weer eens zien hoeveel creativiteit, kennis en vaardigheden er bij onze leden zit.

Duurzaam is langzamerhand een overgewaardeerd begrip geworden

SIMENS BOEKENKAST

In elke editie van vakblad Bomen behandelt **Simen Brunia** enkele nieuw uitgekomen bomenboeken, enkele oude meesters of bijzondere exemplaren uit zijn verzameling bomenliteratuur. **Heb je suggesties?** Mail die dan naar de redactie van het vakblad (vakblad@kpb-isa.nl).

Botanische tuinen in Nederland – Rolf Roos en Joke 't Hart

Naast het verzamelen van bomenboeken, kun je natuurlijk ook – met wat ruimte – bomen verzamelen. Als de verzameling serieus en groot genoeg is mag je de verzameling ook een arboretum noemen. Voordat je er een boek over kunt schrijven, moet het allemaal wel officieel gemaakt worden. De precieze voorwaarden voor het aanmelden als arboretum gaan we hier niet behandelen, maar het thema bomenverzamelingen is een leuke om deze keer te behandelen.

In het boek *Botanische tuinen in Nederland* worden 25 bekende en minder bekende tuinen met kleine of grote bomenverzamelingen behandeld. Voor de liefhebbers is het een fijn startboek met genoeg informatie om je bezoek aan de tuinen te verrijken. Aan de hand van wat achtergrond en historie, enkele foto's en een handige plattegrond kun je met dit boek onder de arm met een gerust hart elke behandelde tuin een bezoekje brengen.

Het leuke aan dit boek vind ik dat naast de bekende hortus in Leiden, Amsterdam, Utrecht en Haren, en het Arboretum Trompenburg en Van Gimborn Arboretum ook minder bekende tuinen aan bod komen of tuinen waaraan je wellicht niet meteen had gedacht bij de titel 'botanische tuinen'. Dierentuinen als Blijdorp en Burgers' Zoo, het Pinetum Blijdenstein in Hilversum en bijvoorbeeld Twickel en Arboretum Poort Bulten zijn absolute aanraders met een prachtige verzameling planten en bomen. Een bezoekje en dus de aanschaf van het boekje meer dan waard.

Prijs: circa € 20 – verkrijgbaar bij alle bekende verkoopadressen en webwinkels

Bomenpark De Nieuwe Ooster – Johan Mullenders

Sinds de komst van Johan Mullenders op De Nieuwe Ooster is deze begraafplaats in Amsterdam-Oost steeds bekender geworden als bomenverzameling. Bomenbordjes, folders, een website en dit boekje dragen allemaal bij aan deze bekendheid. Johan is ook zeer actief binnen de Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV) en zit dus dicht bij de bron als het gaat om uitbreiding van 'zijn' verzameling. Vanzelfsprekend is de basis voor de verzameling al veel eerder gelegd. De oorspronkelijke begraafplaats is ontworpen door de bekende landschapsarchitect Springer en enkele bomen van de eerste aanplant staan nog in volle glorie klaar om bewonderd te worden. Een heerlijk rustige plek om bijvoorbeeld aan de hand van de drie in het boekje beschreven bomenroutes de bijzondere bomen van De Nieuwe Ooster op te zoeken. Als je de kans hebt om een van deze wandelingen samen met Johan te doen, dan ben je verzekerd van een bevolgen gids vol mooie verhalen over de bomen. Mijn persoonlijke favoriet is de enorme *Prunus serotina* (Amerikaanse vogelkers) die er te vinden is, bekend als onwenselijke bospest en daar zichtbaar als majestueuze boom.

Prijs: circa € 15 – verkrijgbaar bij alle bekende verkoopadressen en webwinkels

Bomenmuseum – J. Dotulong

Dat je voor een bomenverzameling niet altijd een park- of tuinachtige omgeving nodig hebt, bewijst het Bomenmuseum in de Haagse wijk Wateringse Veld. Of het echt de kwalificatie arboretum mag hebben weet ik niet, maar een bijzondere verzameling is het zeker. Ongeveer 400 boomsoorten staan er in de wijk, begonnen als een kunstproject en uitgegroeid tot een unieke bomenlocatie in Nederland. In elke straat een andere boomsoort en op bijzondere locaties is ruimte voor bijzondere bomencombinaties. Een mooi voorbeeld is het Vlietpark in het hart van de wijk. Het wordt als een zaal in het bomenmuseum neergezet. Een adembenemend aantal van 43 verschillende eikensoorten en cultuurvariëteiten staan in dit park. Een kleine greep uit het geslacht *Quercus*: *acutissima*, *bicolor*, *castaneifolia*, *dentata*, *falcata*, *imbricaria*, *ithaburensis* en dan ben ik nog niet eens op de helft van de bijzondere eikensoorten.

Een handige wandelkaart achterin toont drie verschillende routes door de wijk. Door grote tegels met de bomenamen erop blijf je op de hoogte van de diversiteit aan soorten om je heen. Ik ben benieuwd hoe het project na circa 15 tot 20 jaar eruitziet; aan de ene kant volwassen bomen in soorten die je anders niet tegenkomt, aan de andere kant droge zomers en harde winters die wellicht voor uitval hebben gezorgd. Ik ben er zelf nog niet geweest, maar ik zet hem op mijn wensenlijst voor dit jaar. Jullie ook?

Prijs: circa € 20 – verkrijgbaar bij de bekende webwinkels

Het arboretum van Kalmthout – Jelena de Belder

Naast de Nederlandse tuinen en boomverzamelingen hebben we over de landsgrenzen vanzelfsprekend ook bijzondere arboreta om te bezoeken. Engeland staat er bekend om, maar ook in België en Duitsland zijn prachtige tuinen te bezichtigen. Een van de parels is het Arboretum van Kalmthout. In het gelijknamige boek word je per seizoen meegenomen in de bijzondere planten- en bomencollecties van Kalmthout. Het toverhazelaarseizoen is alweer voorbij, maar schrijf het voor komende winter in je agenda en hoop op technisch weer met een beetje sneeuw voor een toverachtig tafereel. Met de huidige zachte winters even een tip: liever vroeg in de winter dan laat om teleurstelling van uitgebloeide hamamelisstruiken te voorkomen. Een prachtige verzameling die in rode, gele, koperkleurige en tweekleurige bloemenpracht naar voren komt. Het boek is niet handig om ter plekke te raadplegen, maar juist fijn om je thuis op een regenachtige dag aan te verlekken voorafgaand aan een bezoek. Ook deze staat nog bij mij op het to-dolijstje.

Naast bomen komen alle beplantingsgroepen die geschikt zijn voor een voedselbos aan bod. Vaste planten, een- en tweejarige klimplanten, heesters... In alle lagen van het voedselbos wordt beschreven welke functie deze planten hebben, wat je kunt eten, hoe je het moet aanleggen, ontwerpen, onderhouden. In het kort: alles wat je wilt weten over voedselbossen staat erin! Zelf nog een stukje land over? Denk aan je toekomst en plant een voedselbos.

Prijs: circa € 20 – verkrijgbaar bij de bekende webwinkels

Simen Brunia is bomenboekengek en verzamelt al vele jaren alles wat los en vast zit met het thema bomen. Zijn collectie omvat de nieuwste bomen en natuurboeken, maar ook oudere boeken tot zelfs uit de 17^e eeuw. Gooi geen bomenboeken weg als je aan het opruimen bent, maar laat het Simen even weten (info@bomenbieb.nl).

Hoogste boom van de Amazone

Onderzoekers hebben in een ongerept gebied in de Amazone een boom gevonden van zeker 88,5 meter hoog. Het gaat om de *Dinizia excelsa* of – zoals de boom in het Portugees heet – *Angelim vermelho*. Een bijzondere vondst. Want hiermee is de vorige recordhouder van de troon gestoten. Het team kwam de gigantische boom op het spoor met behulp van Lidar. Dit is een methode die gebruikt wordt om een bepaalde afstand te bepalen door middel van laserpulsen. Dankzij deze methode ontdekten de onderzoekers een groep gigantische bomen in een afgelegen regio in het noorden van Brazilië. De enige manier om hun lengte te valideren is echter om er zelf heen te reizen en ze met eigen ogen te aanschouwen. En dat deden de onderzoekers dan ook. Het viel nog niet mee, want het kostte de onderzoekers vijf dagen om door het dichte regenwoud de afgelegen bomen te bereiken.

Eenmaal ter plekke maten ze met touwen de lengte van individuele exemplaren. Ze klommen naar het puntje van de boom, lieten het touw zakken en maten het onderaan de boom. Er bleken behoorlijke reuzen tussen te zitten. De langste boom mat een verbazingwekkende 88,5 m, bijna 30 m langer dan de voormalige hoogste boom in de Amazone. Sommige van de gemeten bomen zijn zeker vierhonderd jaar oud. De precieze reden voor de enorme grootte van de bomen in het afgelegen gebied is nog onbekend. De onderzoekers zouden graag willen ontrafelen wat dit gebied zo geschikt maakt om zulke woudreuzen te herbergen. Is er iets met deze omgeving aan de hand, of staan de bomen simpelweg te ver weg van bewoonde gebieden en zijn ze daarom nooit omgehakt? Daarnaast is het de vraag of bomen in het veranderende klimaat nog altijd zo groot kunnen worden.

Bron: *scientias.nl*

Bomen bewust van gewicht

Bomen zijn zich bewust van hun gewicht en passen hun stam erop aan. Dat hebben onderzoekers van de universiteit van Helsinki ontdekt. Hun bevindingen zijn terug te vinden in het blad *Current Biology*. Bomen kunnen behoorlijk groot worden en hebben met al die takken en bladeren ook een behoorlijk gewicht hebben. Je mag dan ook verwachten dat bomen hun stam in reactie op het gewicht op de een of andere manier kunnen versterken. En dat is precies wat onderzoekers in de nieuwe studie aantonen.

De wetenschappers richtten zich op de zachte berk (*Betula pubescens*). Ze hingen gewichten in de bomen en keken hoe deze daarop reageerden. De bomen bleken in reactie op het extra gewicht inderdaad in staat te zijn hun stam wat op te dikken en zo hun stabiliteit te waarborgen. Maar niet alle onderzochte berken deden dat. 'Wanneer bomen de vrijheid hadden om heen en weer te zwaaien, werden ze in reactie op het toegevoegde gewicht dikker,' aldus onderzoeker Juan Alonso-Serra. 'Maar die reactie zagen we niet bij de meer statische bomen.'

Een ander lijkt te vereisen dat bomen zich 'bewust' zijn van hun gewicht. Hoe dat precies zit, weten onderzoekers nog niet. 'Onze volgende stap is onderzoeken hoe de bomen massa waarnemen. Onze eerste analyse wijst erop dat er genen bij betrokken zijn die ook een rol spelen in de reactie op aanraking.' Naast de zachte berk bestudeerden de onderzoekers namelijk ook een van nature voorkomende mutant die in tegenstelling tot 'normale' bomen niet in staat is zijn stam aan te passen aan een toename in gewicht. Het resultaat is dat deze mutant gedurende een maand of drie net zo groeit als een 'normale' boom, waarna de stam net boven de grond omhoog en de boom compleet instort. Een vergelijking van het genoom van deze mutant en het genoom van gezonde berken brengt de onderzoekers op het spoor van een gen dat bomen in staat stelt om op hun eigen gewicht te reageren.

Onduidelijk is nog of ook andere boomsoorten in staat zijn om de dikte van de stam af te stemmen op het gewicht.

Bron: *scientias.nl*

Oud zaad, jonge boom

Wetenschappers zijn erin geslaagd een palmboom te laten groeien uit zaden uit de tijd van Jezus. De tweeduizend jaar oude zaden voor de palm zijn gevonden tijdens archeologische opgravingen in Israël en bleken het nog te doen. Onderzoekers van de Hadassah Medical Organisation wisten er palmen uit te laten groeien. De oeroude zaden kwamen uit een vat dat is opgegraven in het slot van koning Herodes. Eerst legden de wetenschappers de zaden in water vermengd met een groeimiddel. Van de drieëndertig oorspronkelijke zaden zijn er zes uitgelopen. Daaruit zijn nu kleine dadelpalmbomen gegroeid.

Aan de planten kunnen de onderzoekers veel zien. Zo vond er tweeduizend jaar geleden al plantveredeling plaats, het selectief planten en oogsten van de beste exemplaren. Bovendien waren de zaden groter dan de dadelpalmzaden van nu. Ze verwachten dat de dadels die eraan gaan groeien ook groter zullen zijn dan moderne dadels.

Bron: *advances.sciencemag.org*

Thema- en studiedagen

Ook in 2020 worden de **KPB-ISA-themadagen** georganiseerd op de zaterdagen van de tweede week van elke *even* maand.

Ze beginnen tussen 12.00 en 13.00 uur (mits anders vermeld wordt in de agenda) en eindigen rond 17.00 uur.

Voor de themadagen is inschrijven verplicht. Inschrijven kan alleen via de website van de KPB-ISA. Wil je tijdig een uitnodiging ontvangen, dan moet het secretariaat wel beschikken over het juiste e-mailadres! Voor meer informatie, zie www.kpb-isa.nl

dinsdag 21 t/m donderdag 23 april

Deutsche Baumpflegetage

De grootste vakbeurs op het gebied van boomverzorging van Europa. Rond de 140 exposanten presenteren op de Baumpflegetage in Augsburg hun producten en diensten en bieden een uitgebreid overzicht van de actuele ontwikkelingen in de boomverzorging. Verschillende sprekers bespreken de nieuwste ontwikkelingen en wetenschappelijke inzichten en schetsen de praktische gevolgen daarvan voor de boomverzorging.

Locatie: *Messezentrum 5, Augsburg*

De toegangsprijzen worden in een later stadium bekendgemaakt.

Meer informatie: deutsche-baumpflegetage.de/programm

donderdag 29 oktober

De vakbladen Boomzorg, Stad+Groen en Boom in Business organiseren de Boom Innovatie Dag voor de negende keer. De praktijkdag staat dit jaar in het teken van 'Bomen maken de Stad'.

Locatie: *Boomkwekerij Udenhout, Schoorstraat 23, 5071 RA Udenhout*

Meer informatie: www.boominnovatiedag.nl

woensdag 18 en donderdag 19 november

Derde editie Europese i-Tree congres

Tijdens de tweede editie van het Europese i-Tree congres in Malmö die op 2 en 3 oktober werd gehouden, maakten de organisatoren bekend dat de volgende editie van het congres op 18 en 19 november 2020 zal plaatsvinden in Amsterdam. Verschillende nationale en internationale sprekers zullen hun ervaring op het gebied van de toepassing van i-Tree delen. De organisatie van het congres ligt in handen van Treeconomics (Verenigd Koninkrijk) en Pius Floris Boomverzorging (Nederland). Beide bedrijven zijn actief op het gebied van het toepassen van i-Tree binnen Europa. Inschrijven is mogelijk op de website van de derde European i-Tree Conference, die medio december is gelanceerd.

Meer dan 10 jaar geleden zijn onderzoekers in Californië een project gestart om het leven van bomen in Yosemite National Park te volgen. In die 10 jaar hebben de woudreuzen al heel wat ellende te verwerken gehad.

www.bbc.com/news/av/world-us-canada-48564750/tracking-the-lives-of-some-of-the-oldest-and-tallest-trees-in-the-world

Of scan de QR-code met smartphone of tablet:

De studiedagen van **Bomen Beter Beheren** worden georganiseerd op de zaterdagen van de tweede week van elke *oneven* maand.

Voor meer informatie, zie www.bomenbeterbeheren.org

* Getoonde model: GTS1300G - €3.450,-

Met ruim 50 jaar kennis en ervaring produceert ons familiebedrijf een uitgebreide lijn houtversnipperaars, geheel in eigen beheer. De capaciteit van onze machines gaat van 5 cm tot 12 cm diameter hout. Alle machines zijn voorzien van een efficiënt rotor versnipperstelsel voor een optimale werksnelheid. Bij ons staat de veiligheid van de gebruiker voorop. Daarom voldoen onze houtversnipperaars aan de laatste Europese veiligheidsnormen en worden ze uitvoerig getest. Zo zorgen wij voor innovatieve en betrouwbare producten die jouw werk makkelijker maken.

